

seria de autor

OZ Amos

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Amos Oz

Isus și Iuda

Prefață de
ERRI DE LUCA

Traducere din engleză de
IOANA PETRIDEAN

HUMANITAS
fiction

Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brînzan
DTP: Florina Vasiliu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

AMOS OZ

JESUS AND JUDAS

Copyright ©2017, Amos Oz

All rights reserved.

Preface by Erri de Luca, by permission of Susanna Zevi Agenzia Litteraria.

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OZ, AMOS

Isus și Iuda / Amos Oz; pref. de Erri De Luca; trad. din engleză
de Ioana Petridean. – București: Humanitas Fiction, 2023

ISBN 978-606-097-183-2

I. De Luca, Erri (pref.)

II. Petridean, Ioana (trad.)

821.411.16

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

În urmă cu aproximativ nouăzeci de ani, fratele bunicului meu, profesorul universitar Joseph Klausner, a publicat două cărți foarte controversate despre apariția creștinismului. Una a fost intitulată *Isus din Nazaret* (1922), iar cealaltă, *De la Isus la Pavel* (1939).

Joseph Klausner a fost fratele mai mare al bunicului meu, Alexander. Era un evreu

rus, născut în Odesa, delegat la primul Congres Sionist de la Basel, din 1897. A fost un savant, scriindu-și teza de doctorat la Universitatea din Heidelberg, în anul 1902.

În 1918, Klausner s-a stabilit la Ierusalim, unde a devenit unul dintre fondatorii Universității Ebraice. Scrierile lui despre începuturile creștinismului au fost atacate cu multă înverșunare, atât de către evreii plini de exigențe, cât și de către creștinii conservatori. Evreii l-au acuzat pe Joseph pentru faptul că-l învia pe Isus în identitatea lui de evreu, după toate suferințele la care fuseseră supuși evreii în numele lui. Câțiva clerici creștini influenți, pe de altă parte, au insistat că misionarul anglican Herbert Danby, care a tradus în limba engleză cărțile lui Klausner, ar trebui revocat și dizgrațiat. Acești creștini furioși se plâneau de faptul

că Joseph Klausner îl prezenta pe Mântuitor ca pe un rabin evreu în carne și oase, non-conformist și rebel.

Unchiul Joseph n-a făcut decât să zâmbească pe sub mustață și să mormăie: *De vreme ce evreii și creștinii sunt deopotrivă nemulțumiți, poate că am făcut totuși ceva bine.*

În viziunea lui Klausner, Isus din Nazaret a trăit ca un evreu și a murit ca un evreu. Nici măcar nu i-a trecut vreodată prin minte să creeze o nouă religie. A fost, într-adevăr, un evreu feroce de independent, uneori neconvențional și îndrăzneț în învățăturile lui, provocator chiar, un critic vehement al establishmentului religios de la vremea respectivă. Conform lui Klausner, Isus putea fi numit un „evreu reformator“; sau poate un „evreu fundamentalist“ (cu mențiunea că

termenul „fundamentalist“ a căpătat în zilele noastre o conotație explicit negativă). Cu toate acestea, conform unchiului meu, ceea ce-și propusese de fapt Isus era să purifice iudaismul de anumite practici distorsionate, pe care le vedea adesea ca fiind formale, rituale și redundante.

Din multe puncte de vedere, Isus a călcat pe urmele unor profeți plini de furie și îndrăzneală, asemenea lui Ieremia și Amos, care exprimau adesea deopotrivă indignare și compasiune, într-o singură frază magnifică.

Pe vremea când eram copil, am urmat o școală religioasă din Ierusalim, iar de fiecare dată când treceam prin dreptul unei biserici sau al unui crucifix, profesorii ne spuneau că ar trebui să privim în altă parte: „La urma

urmei“, ziceau ei, „n-am suferit noi, evreii, timp de generații întregi, tot soiul de discriminări, represalii și persecuții din partea creștinilor, în numele Omului Țăruia?“. (Evreii ortodocși, până în ziua de azi, se referă la Isus folosind această sintagmă peiorativă – Omul Țăruia.)

Unchiul Joseph, pe de altă parte, mi-a spus să nu-mi feresc niciodată privirea în fața unui crucifix: „Ori de câte ori vezi o imagine a lui Isus“, mi-a zis el, „privește-l drept în ochi și amintește-ți că a fost cu adevărat unul dintre noi, unul dintre marii noștri învățători, unul dintre marii noștri moraliști, unul dintre marii noștri vizionari“.

În copilărie, am fost șocat de aceste cuvinte. În fapt, m-am confruntat cu o adevărată criză cognitivă: era o disonanță profundă

între ceea ce mi se spunea despre Isus la școală și ceea ce-mi spunea unchiul Joseph, în timpul conversațiilor noastre. „Cum poți să spui“, îl întrebam eu, „că Isus nici măcar n-a fost creștin? Nu e ca și cum ai zice că Moise n-a fost evreu? Sau că Mahomed n-a fost musulman? Nu a fost tocmai Isus acela care a pus bazele creștinismului? Nu sunt creștinii numiți astfel tocmai în onoarea lui Cristos?“.

Nu voi uita niciodată zâmbetul tandru al unchiului meu, în timp ce-mi explica, pe jumătate în joacă, faptul că Isus n-a fost niciodată botezat cum se cuvine, într-o biserică, de către un preot. Niciodată, îmi zicea unchiul Joseph, nu și-a mărturisit păcatele. Mai mult decât atât, Isus nu și-a făcut niciodată cruce, nici măcar o singură dată în

viața lui: N-a avut nici un motiv să facă asta. N-a pus niciodată piciorul într-o biserică, n-a luat parte la nici o slujbă, n-a celebrat nici măcar o zi de duminică sau de Paște. Ce fel de creștin ar fi putut să fie? N-a sărbătorit nici măcar Crăciunul așa cum se cuvine, sau poate cel mult ca pe propria zi de naștere...

Mulți ani mai târziu, fiica mea Fania, profesoara universitară Fania Oz-Salzberger, o erudită în istoria ideilor, a scris în colaborare cu mine un volum de eseuri intitulat *Evreii și cuvintele*¹. Printre altele, cartea aceasta reprezintă o încercare de a-l urma pe profesorul Klausner, unchiul meu

1. Amos Oz, Fania Oz-Salzberger, *Evreii și cuvintele*, traducere de Ioana Petridean, Humanitas Fiction, București, 2015. (N. red.)

Joseph, care a pledat pentru ideea de a-l re-integra pe Isus – nu de a-l „converti la iudaism“, nu asta, ci de a-l include, alături de alți mari vizionari rătăcitori evrei, precum Spinoza și Heine, în perena tradiție evreiască a dezbaterii, dezbinării, dispuței, neînțelegerii, îndoielii, a căutării spirituale și a reinterpretării la nesfârșit a textelor antice, într-o infinitate de moduri creative.

Noul Testament nu este studiat în nici o școală evreiască din Israel și, din cunoștințele mele, nici din vreo altă țară. Prin urmare, foarte mulți evrei, deopotrivă din trecut și prezent, nu au decât o vagă – și adesea mai degrabă superficială și incomodă – idee despre Isus.

Așa încât, pe vremea când eram un școlar de șaisprezece ani în kibbutzul Hulda, un